

Вибираючи форми просвітництва батьків, вчителям слід відмовитися від настанов, насамперед потрібно залучати батьків до спільного вирішення важливих екологічних питань, знаходження правильних відповідей. Батьки не просто дізнаються нове, вони вчаться ефективно взаємодіяти з дітьми, з школою, вчаться розв'язувати конфліктні ситуації, слухати і чути своїх дітей.

Означені напрями роботи не вичерпують усієї проблеми дослідження, однак, на нашу думку, є ключовими на сучасному етапі реалізації педагогіки партнерства в екологічному вихованні дітей початкової школи. Така партнерська взаємодія сприятиме розвитку еколого-економічних уявлень дітей, стереотипів мислення, поведінки, почуттів, практичної діяльності, етичних уявлень. Це допоможе дитині в свідомому виборі способу власного життя, усвідомити необхідність збереження глобальної рівноваги та власної причетності до проблеми навколишнього середовища та життя суспільства.

Предметом подальшого дослідження може стати виявлення нових, ефективних форм партнерської взаємодії закладу освіти, батьків та громадськості з екологічного виховання учнів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу / О. Барабаш // Учитель початкової школи. – 2018. – № 8. – С. 3–7.
2. Бугайчук А. Педагогіка партнерства: взаємодія вчителів, батьків та учнів // Анастасія Бугайчук // Школа. – 2018. – № 10. – С. 2–9.
3. Васильченко І. Екологічне виховання у початковій школі // Початкова освіта. – 2005. – № 11. – С.36–48.
4. Екологічне виховання в початковій школі / І.Васильченко, О.Кондратюк, – К. : Ред. загальнопед. газет, 2005. – С. 23–25.
5. Мальчикова І. М. Особливості екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку / І. М. Мальчикова // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 3. – С. 133-140.
6. Смагіна Т. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема / Т. Смагіна // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – Випуск 50. – 2010. –С. 138–142.

Лапчак Р.

Науковий керівник – доц Адамська З. М.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Молодший шкільний вік є новим етапом розвитку дитини, що охоплює період з 6-7 років до 10-11 років. Це час випробовування дитиною своїх сил, вирішення складних задач, які постають в результаті взаємодії із зовнішнім середовищем. Зазвичай, з ростом дитячого організму відбуваються якісні зміни й у психіці дитини, ускладнюється система її соціальних зв'язків, мотивів. Але найголовнішою подією цього вікового періоду є, безперечно, зміна соціального статусу – вступ дитини до школи. Головною особистісною характеристикою молодшого школяра є прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції, що дає підстави вважати цей вік зрілим дитинством.

Проблемою дослідження молодшого шкільного віку займалися Т.Андреева, Д.Фельдштейн, О.Кононко, Е.Еріксон, Л.Висотіна, Л. Сапожнікова, С. Якобсон та ін.

У психолого-педагогічних дослідженнях найповніша розробка теоретичних і практичних аспектів проблеми самооцінки відображено у працях як вітчизняних, і закордонних психологів (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л.Виготський, У. Джемс, І. Кон, Л. Корнеєва, М. Лисина, А. Липкіна, В.Овсяннікова, К.Роджерс, В. Сафін, В. Столин, Х. Хеххаузен, І.І. Чеснокова, С.В. Шорохова, Е. Еріксон та ін).

За твердженням Ю. Єрофеева, Д. Єршова, О. Вето, самооцінка перестала бути постійною. Вона змінюється залежно від обставин, тому емоційні розлади, які впливають на самооцінку, можна запобігти чи подолати, але при цьому батькам і педагогам треба зазначити, як формується самооцінка в молодшому шкільному віці й як можуть допомогти дитині у розвитку диференційованої адекватної самооцінки. Саме тому **метою** нашої статті став

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

теоретичний аналіз психологічних особливостей становлення самооцінки у молодшому шкільному віці.

Дослідженням проблеми розвитку самооцінки в молодшому шкільному віці займалися Р. Бернс, С. Куперсміт, С. Хартер, М. Розенберг, А. Ліпкіна, Б.Ананьєв, Д. Ельконін, Е. Савонько та ін.

Зокрема, С. Куперсміт називає самооцінкою ставлення індивіда до себе, яке складається поступово і набуває звичайного характеру; воно виявляється як схвалення або несхвалення, ступінь якого визначає переконаність індивіда в своїй самоцінності, значущості.

Р. Бернс, аналізуючи низку досліджень американських авторів, відзначає, що якісний стрибок в розвитку самооцінки відбувається на межі дошкільного і молодшого шкільного віку [1].

Згідно з Е. Еріксоном, на молодший шкільний вік припадає четверта психосоціальна криза, яка, залежно від шкільної атмосфери, стосунків з однокласниками й учителями, методів виховання в дитини розвиває позитивне ставлення до навчання, гри, спілкування і формує адекватну моральну самооцінку, або почуття неповноцінності, непотрібності, на основі якого формується занижена моральна самооцінка [7].

У молодшому шкільному віці, відповідно до концепції Е.Еріксона, формується таке особистісне утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції, а також почуття диференційованості своїх можливостей. Із засвоєнням дітьми моральних норм і цінностей, моральної поведінки у них відбуваються зміни у морально-поведінковій сфері [7].

Основним досягненням молодшого шкільного віку в області розвитку образу «Я», на думку С. Хартер, є диференціація та інтеграція уявлень дитини про себе. Поступово самооцінка набуває такі якості, як рефлексивність, диференційованість, стійкість, адекватність. При цьому найбільший вплив на самооцінку дитини надають шкільна успішність і оцінки вчителя, хоча роль батьків на даному віковому етапі також зберігається [5].

Українські і російські науковці звертають увагу на взаємозв'язок самооцінки з особливостями оцінки оточення (І.Донцов, А.Ліпкіна, Є.Савонько, Є.Серебрякова та ін.). В.Столетова, Н.Неупокоевої, В.Кисельова, А.Коссаковські та ін. розглядали феномен «ставлення до себе» як результат виховного процесу без урахування особливостей особистісного росту.

На думку Л. Виготського, саме в молодшому шкільному віці починає розвиватися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми. Поведінка дитини та її подальший розвиток насамперед узгоджуються з самооцінкою [2].

Як зазначає П. Чамата, розвиток самооцінки у дітей проходить у два етапи: на першому діти, оцінюючи себе, обмежуються головним чином оцінкою своїх дій і вчинків, а на другому – в сферу самооцінки включаються внутрішні стани та моральні якості особистості [5].

Молодший шкільний вік є сенситивним у засвоєнні моральних норм і формуванні саморегуляції, адекватної моральної самооцінки (Л. Висотіна, Л.Сапожнікова, С. Якобсон та ін.). Особистість постійно звіряє свої вчинки з позицією і морально- ціннісними орієнтаціями референтної групи, з тим, що має для неї моральну цінність і значення. Людина, як «індикатор», оцінює себе, яке її самопочуття, чи задоволена вона собою, чи ні.

Так, М. Лісіна становлення й розвитку образу Я зпов'язує з впливом двох чинників: досвіду індивідуальної діяльності й досвіду спілкування з оточуючими людьми – дорослими й однолітками. При цьому найважливіша функція індивідуального досвіду полягає в забезпеченні про себе, а досвід когнітивної частини Я-образу конкретними даними спілкування складає в основному матеріал для побудови його афективної частини, яку дослідниця співвідносить із самооцінкою [4].

У дослідженнях Д.Фельдштейна, присвячених вивченню закономірностей дворівневого становлення особистості в онтогенезі, автор підкреслює, що позиція Я людини стосовно суспільства – це сумативне утворення, яке є результатом її соціального розвитку і відображає «ступінь оволодіння нею соціальним досвідом, усвідомлення себе в суспільстві, бачення себе в інших людях, готовність до відповідних дій в оточуючому світі». Цю інтегровану сутність Д. Фельдштейн поділяє на два основні типи позицій дитини стосовно суспільства: 1) "Я в суспільстві"; 2) "Я та суспільство" [6].

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Перша позиція, на думку автора, відображає прагнення дитини розуміти себе і свої можливості; друга стосується усвідомлення дитиною себе як суб'єкта суспільних відносин. Залежно від характеру, змісту діяльності, домінування тієї чи іншої її сторони активно розгортаються ставлення дитини до предметних дій, до інших людей та самої себе, інтегруючись у певній позиції. На думку автора, розгортання позиції дитини стосовно людей і речей приводить її до можливості та необхідності реалізувати накопичений досвід у такій діяльності, яка найбільш адекватно відповідає загальному рівню психологічного та особистісного розвитку. У молодшому шкільному віці продовжується процес самопізнання та вироблення ставлення до себе, формується новий рівень потреб, що дозволяють школяреві діяти, керуючись метою, моральними вимогами, почуттями [6].

Так, О. Кононко, стверджує про важливість для дитини навчитися орієнтуватися в тому, що корисне для її Я, а що – шкідливе, руйнівне; протидіяти негативним впливам, допомагати собі в екстремальних ситуаціях, підтримувати почуття чистого сумління. Кожна дитина прагне до гармонії, внутрішньої збалансованості, психологічного комфорту [3].

Становлення і розвиток особистості у молодшому шкільному віці охоплює такі фази, як адаптація (приспособлення до нових соціальних умов), індивідуалізація (вияв своїх індивідуальних можливостей і особливостей) та інтеграція (включення у групу ровесників). Основними новоутвореннями молодшого шкільного віку є: 1) внутрішній план дій молодшого школяра; 2) уміння організовувати навчальну діяльність; 3) розвиток сприймання; 4) рефлексія – осмислення своїх суджень і вчинків з точки зору їх відповідності задуму та умовам діяльності; самоаналіз. Свідченням її є здатність бачити особливості власних дій, робити їх предметом аналізу, порівнювати з діями інших людей. Рефлексія змінює пізнавальну діяльність молодших школярів, їхнє ставлення до себе й до оточення, погляд на світ, змушує не просто приймати на віру знання від дорослих, а й виробляти власну думку, власні погляди, уявлення про цінності, значущість учіння. В цьому віці вона тільки починає розвиватися. Для молодших школярів характерним є й те, що передусім зберігається потреба у грі.

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічних джерел (Т. Андреева, Д. Фельдштейн, О. Кононко, Е. Еріксон, Л. Висотіна, Л. Сапожнікова, С. Якобсон та ін.) можна дійти висновку, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для становлення самооцінки. Саме від самооцінки школяра залежить характер його спілкування, стосунки з іншими людьми, успішність його діяльності, подальший розвиток його особистості. Адекватна самооцінка дає дитині моральне задоволення. Самооцінка, особливо здібностей і можливостей особистості, виражає певний рівень домагань, визначається як рівень завдань, які особистість ставить перед собою в житті і до виконання яких вважає себе здатною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бернс Р. Развитие «Я – концепции» и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 2006.
2. Выготский Л.С. Кризис семи лет / Л.С. Выготский // Собрание сочинений: в 6 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 4. – 426 с.
3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості: навч. посіб. для вищих навчальних закладів / О.Л. Кононко/ – Київ: Освіта, 1998. – 255 с.
4. Лисина М.И. Формирование личности ребенка в общении / М.И. Лисина. – Питер; СПб.; 2009
5. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Вип. 12, кн. 1 / ред.: О. В. Сухомлинська; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2008. 481 с.
6. Фельдштейн Д.И. Психология развития личности в онтогенезе / Д. И. Фельдштейн. – Москва : Педагогика, 1989. – 208 с.
7. Эриксон Э. Идентичность : юность и кризис / Э. Эриксон; [пер. с англ.]: общ. ред. и предисл. А.В. Толстых. – [2-е изд.]. – М. : Флинта, 2006. – 352 с.

Лісова В.

Науковий керівник – проф. Радчук Г. К.

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Юнацький вік у віковій психології визначають як поріг дорослого життя. Саме у цей вік спостерігається соціальне та особистісне самовизначення, ми здійснюємо вибір професії, життєвого шляху, майбутнього подружнього партнера. Найбільш головний та відповідальний